دەربارەی هاو□□ی□□تی … ئیدریس مستەفا

ئەرستۆ دەڵێت: هاورێی هەموان هاوڕێی کەس نیە. ئەفریقی دەڵێن: ئەو کەسە بێ هاوڕێیە کە هەمێشە راشکاوانە دەدوێت..

هاوڕێیەتی ئەو بابەتەیە کە لە نێو ئێمەدا کەمترین باس و خواسی لەسەر کراوە. بگرە، تا ئەوەندەی من بزانم شتێکی تایبەتی لەسەر نەگووتراوە. پێدەجێ هاورێیەتی لە نێو ئێمەدا، وەک پەیوەندیەکی ئاسایی و سروشتی تەماشاکرابێت کە مەسەلەکە ئەوەندە گران نیە و هەر کەس دەتوانێ هاوڕێی هەبێ چ لە گەڕەک یان قوتابخانە یاخود سەرکار و یان ناوەندی رۆشنبیری و سیاسی و ئاینی. ئەرستۆ هاوڕێیەتی لە سێ دەستەبەندیدا کۆکردۆتەوە. یەکێکیان هاوڕێی بەرژەوەندخواز (م□س□□□ح□تچێتی) ئەوی تریان هاورڕیەتی کات بەسەربردن و دواهەمینیان هاوڕێیەتی (ڤێرچو) بەهاخوازی وەک باشێتی، هەقیاری، ئەخلاقدروستی، چاکێتی لە بەها مرۆییەکان …هتد. جیاوازی زەمەنی ئورستۆ و ئێمە ئاسمان و رێسمانە بەڵام ئەوەی ئەو ئاماژەی پێکردووە ئێستاش زیندووە لە پەیوەندیە هاوڕێیەتیەکاندا. ئەوەی زۆرتر جێگەی سەرنجی منە دەستەبەندی سێیەمێتی، هاوڕێی بەهاداری کە دەکرێ یارمەتیدەرێکی باش بێت بۆ تێگەیشتنمان لە چەمکی هاوڕییەتی لەم سەردەمەی ئێمەدا. ئەو سەردەمەی هاوڕێیەتی بەستراوەتەوە بەوەی من و تۆ چەند لەیەکەوە نزیکین یاخود چەند بەشداردەبین بۆ تێکشکاندنی بەهاکانی ژیان نەک بۆ مانەوە و رێکخستن و جوانکردن و بونیادنانەوەی. ئەو پەیوەندیە هاوڕێیەتیەی لە رۆژگاری ئێستەی ئێمەدا بە تایبەت لە کۆمەڵگەی ئێمە لە باشور لە ژیر ناوی هاورێیەتیدا دەچێتە پێش زۆرتر لەسەر ئەو بنەمایە دامەزراوە و دەڕوات بەڕێوە.

هاوڕێیەتی پێناسەیەک نیە، یاخود بە تەنها ئەو تێگەیشتنە گشتخوازیە (عامیە) نیە کە هەموان دەیزانین، بگرە چەمکێکی هێند قوڵ و گرنگە کە تەواوی رەهەندە هزری و ئەثیکسیەکانی ئێمە دەخاتە ژێر پرسیارەوە. (لێرەدا دەمەوێ ئەوە بڵێم کە هەندێ جار لە بری وشەی ئەثیکی ئنگلیزی وشەی ئەخلاق بەکاردەهینم کە دوورنزیک پەیوەندی بە مەسەلەی سەکس و جنسەوە نیە، بەڵکو ئەخلاق بە مانای ئەو بەڵگە مرۆیییە کە بەها و ویژدان و بەرخورد و هەڵسوکەوتە بەهادari□کانی مرۆ لە خۆ دەگرێت). ئەو بەهادari□ی نەک هەر مانای

هاوڕێیەتی بەڵکو مانای مرۆیی کەسەکانیش وەدەردەخەن. گرنگە بە هەندێ پرسیار دەست پێ بکەین. ئایا ئێمە هاوڕێمان هەیە؟ ئایا چ جۆرە هاوڕێیەتییەک لە ژیاندا پیادەدەکەین؟ کام جۆر لە هاوڕێ هەڵدەبژێرین؟ گەر هەمانە چۆنە و تا چەند لەی تێگەیشتوین؟ دیدی ئێمە بە هاورێیەتی چیە و چۆن هەڵسوکەوتمان لەگەڵیدا کردووە؟ ....هتد

هاوڕێیەتی لە نێوان دوو دید و دوو هەڵوێستدا قەتیس ماوە:

یەکەم: (تێگەیشتنی عام، عامیانە) تێگەیشتن یاخود هەڵوێستی ئێمە بە هاوڕێیەتی تێگەیشتنێکی ئێجگار تەسک و خوار و خێچە بگرە تا ئەستاش نەیتوانیوە لە چوارچێوەی فیوداڵییەکەی، یان عەشایەرییەکەی یاخود عامیەکەی دەربچێت. بەو مانایەی کە هاوڕێیەتی چەندە بگاتە چڵەپۆپەی ئازیزی و قوربانیدان ناگاتە ئاستی خراپترین پەیوەندی خوێنی. یاخود، لە هاوڕێیەتی ئاساییدا هەندێ مەرج لەبەرچاو دەگیرێن کە زۆر دوورە لە مانا مرۆییەکانی هاوڕێیەتی بوون.
لە ئاستە ڕۆشنبیری و سیاسیەکەی یاخود ئەخلاقیەکەیدا خراپترە لەوی یەکەم. دیدی سازمانگەرایی (ئیستابلیشمێنت)ی سەراپای هەموو پەیوەندییەکی هاوڕێیەتی داگرتووە. دنیای ڕۆشنبیری و سیاسی و ئەخلاقی (غەیرە عامیەکەیدا) ئێمە پڕە لە پەیوەندییەک کە دیدی ئیستابلیشمێنتی زاڵە بەسەریدا. لێرەدا هەڵوەستەیەک دەکەم و خواستمە لەسەر زاراوەی ئینگلیزی (ئیستابلیشمێنت) قسەیەک بکەم. لە وشەی سازمانگەرایی هیچ وشەیەکی ترم چنگ نەکەوت تاکو بتوانم ئەو مانایە بگەیەنم کە خۆم دەمەوێ. ئیستابلیشمێنت، لای من، واتە ئەو چوارچێوەیەی پارێزگاری لە کۆمەڵگە تەقلیدی و باوە کۆمەڵایەتی و سیاسیەکان کە پێشتر سازماندراون دەکات. جا لە دنیا غەیرە عامیەکەیدا ڕێک بە وێنەی دنیا عامیەکەی هاوڕێ بەوە ناپێورە چەند ئەو کەسە بەهادار و بە هەڵوێست و هەقیار و راستگۆ و ڕەوشت جوان و تەنانەت تێگەیشتوو و خوێندەوار و لە بەرەی ناعەدالەتیدا نیە بەڵکو بەوە دەپێورە ئەو کەسە چەندە گوێگرە، هەوادارە، لاگیرە، راستیەکان وەک خۆی ناڵێت، دەروێشە، .... هتد. لەو نێوەدا ئەوەی لە بەین دەچێ روحی جیاوازی و گەرمە و کێشەیە لەسەر مەسەلە جیاکان بە تایبەی مەسەلە فکریەکان. هاوڕێیەتی راستەقینەیی، لە هەندێ کاتەکاندا، لە میانەی کێشەکاندا دەردەکەوێت نەک مل لەقاندنەکان.
نەک هەرحەقیقەتی هاوڕێیەتی بوون بەڵکو مرۆیی بوونی کەسەکانیش لەو دەمەدا دەردەکەون کە گەرمەکێشە لەسەر شتێک مەسەلەیەک دروست دەبن. کاتە ئاساییەکان هیچ کات ناتوانن حەقیقەتی هاوڕێیەتی بوون

دەربخەن. بەهاداری هاوڕێ بوون و مرۆیی بوون لەو کاتانەدا خۆ رادەکەشێ کە کێشەیەک دروست دەبێت. بۆ تێنگەوەهاتن یاخود دەستدرێژکردنی یارمەتی گرنگە بەهاوڕێیەتی بەڵام لەو چوارچیوەیە ئیستابڵشمێنتەیدا بۆ چاوکوێرکردن و دەم داخستنی هاوڕێیەتیە.
دیدی مرۆیی بوون بە هاوڕێیەتی لە نیوان ئەم دوو تێگەیشتن و هەڵوەستەدا نەک هەر خراپ کاری پێکراوە بەڵکو رێژانە تێکدەشکێنرێت بەوەی وێنەی هاوڕێیەتی بوون ناشیرین دەکرێت. کاتیك هاوڕێیەتی وەک یەکێک لە پەیوەندیە کۆمەڵایەتیە بەهادارەکان نابود دەکرێت ئەوا کۆمەڵگیەکی ناچالاک یان تێکشکاو دروست دەبێت وەک ئەوەی ئەمە هەمانە لە دۆخی ئێستادا.

ئەمەوێ روح لە تامی کفرێکی شیرین* نوێ بێتەوە … چنوور نامیق

ئەم بەیانییە ئەمەوێ جێپەنجەم لەسەر ئاوێنەی ژووری نوستنم جێبهێڵم
نەك بمرم و تازە بوکێکی قژ ئاڵۆز
لەبەردەمی ماکیاجەکەی دوێنێ شەوی بسڕێتەوە
ئەمەوێ نازی هەر پێنج پەنجە ساردەکانم
لەسەر ئاوێنەی ژووری نوستنم
بەتاڵ بکەم
نەبا دایکێکی بێداری پێش مردنم
مناڵەکەی لەبەردەمی ژیرکاتەوە….
ئەمەوێ دوا سەرنجی گەرمم
دوا پروشەی زەردەخەنەم
لەسەر دەستە ساردەکانی مناڵی لای ترافیکەکان جێبهێڵم
لەوێش سەوز رێگەم نادا…
بەنیازم دوا تنۆکی نیگای ساردم لە دڵی شعرێك جێبهێڵم
کە لەسەر لێوم تاساوە و
دێت و نایە
تەنیا وێنەیەك جێدێڵم

بەتەنیشت ئاوێنەکەوە
وەلێ ئەسەف
کەس نازانێ خەمێکی بخوێنێتەوە
تەنانەت ئەزیزەکەشم
دوای نیو سەدە لە تێڕامان
لەو وانەیە سفر دێنێ …
ئەمەوێ دوا ئۆغری سەبرم
جێپەنجەم
لەسەر هەموو شتەکانی ژووری ژیان
بەجێ بێڵم
تا هەڵبەستە شێتەکەی من
لێوەی فێری بەرگری بێ
بەرگری لە خۆی
لە نیشتیمان
لە ئازادی…
ئەمەوێ روح
لەمەراقی پێکێکی تری ئەم بونە نوێ بێتەوە
لە تامی کفرێکی شیرین و
نیگایەکی خەمهاوەری چاوی ئێلا
دوا هەناسە بە جێبێڵم
..……

چیرۆکی هونەریی و، وردە نیگا … نووسینی: دیار لەتیف

“خوێندنەوەی دەقی ‘کێ مام تۆفیقی دەنگزل دەناسێت؟’ ی ئارام کاکەی فەلاح.”

پێشباس:

ئ□م ل□ک□ینەوەیە، لەمەڕ دەقێکە بە ناونیشانی “کێ مام تۆفیقی دەنگزل دەناسێت؟” چیرۆکنووس ئارام کاکەی فەلاحە، کە بە کورتە چیرۆک ناوزەند دەکرێت.
ترینویل میسیۆن دایت، دەڵێت: “کورتە چیرۆکی ئاسایی، لە سنووری پێنج هەزار، تا شەش هەزار وشەدا، جێی خۆیی کردۆتەوە.”1
دەکرێت لە کورتە چیرۆکدا، گازەرەکە سێ لاپەڕە بۆ چوار لاپەڕە بێت، هەر بۆیە باشترین جۆری کورتە چیرۆک، ئەوەیە بە چنراوێکی تۆکمەی زمانیی بچێنرێت؛ هەروەها، “کورتە چیرۆک لە پێناو کردنەوەی گرێکاندا، کات و شوێن، لەبەر یەک بکشێنرێنەوە.”2
لە کورتە چیرۆکدا، پالەوان سنوورێکی دیاریکراوی هەیە، تاڕادەیەک وا باشە لە نێوان “1-3” کەسایەتی، لەسەر تەختەی شانۆی چیرۆکەکە ببن، چوونکە قەرەبال□غی دروستکردن و کێش هێنانەوەی کات و شوێن، ڕایەڵی نێوان کورتە چیرۆک و چیرۆکی درێژ دەپسێنێت و، دەبێتە چیرۆکی درێژ، کە ئەمەش باسێکی ترە.

لە ڕووی زمانەوە:

لێرەدا، چەند خال□□ک لە لاوازی زمانی ئەم دەقە چیرۆکە دەخەینە ڕوو:
لە شوێنێکدا، چیرۆکنووس دەنووسێت: “نەمدەتوانی لە ژوورەکانی ناوخۆ، لەگەڵ چەند هاوتەمەنێکمدا بژیم.”
لە ئێستای پرۆسەی خوێندندا، لە بری ناوخۆ کە لەبەرگرتنەوەی داخلی عەرەبییە. “بەشە ناوخۆییەکان” بەکار دەهێنرێت؛ ئەمە لە لایەک، لە لایەکی ترەوە وشەی “ناوخۆ” ئەگەر گونجاویش بێت، هێشتا هەر لەوێدا ڕێک نایەتەوە، چوونکە گێڕەرەوە دەڵێ: ”نەم دەتوانی،” کەواتا□ ئ□و ڕاناوی “من”ە، کە لەگەڵ چەند هاوتەمەنێکیدا بووە، ناکرێت چەند ژوورێکیان هەبووبێت؛ کەواتا□ د□بوو بنووسرایە: “نەمدەتوانی لە ژووری ناوخۆیی، لەگەڵ چەند هاوتەمەنێکمدا بژیم.”
“ئێمە لە تەمەنێکدابووین، کە بە هەموو شتێکی دونیا پێدەکەنین و، گاڵتەمان بە هەموو کەسێک دەهات.” ئەم وتنە درێژبڕی تێدایە، باشتر وابوو بنووسرێت: “ئێمە لەو تەمەنەدا، بە هەموو شتێکی دونیا پێدەکەنین و، گاڵتەمان بە هەموو کەسێک دەهات.” یان “ئێمە بە هەموو شتێکی دونیا پێدەکەنین و، گاڵتەمان بە هەموو کەسێک دەهات.”
چوونکە لە هەر دوو بارەکەدا، لەبەر ئەوەی هاوتەمەن هاتووە، پێویست بە “لە تەمەنێکدا بووین” ناکات، کە هاوواتای یەکن.

“تۆ حەقت چییە بە سەرەوە”
ڕاستییەکەی، ئەم ڕستەیە زۆر ستاندارد نییە و، لە هەمانکاتیشدا “حەق” وشەیەکی عەرەبییە و، لە “الحق”ەوە هاتووە، باشتروابوو

بنووسرێت: "تۆ لەوە بگەڕێ." یان "تۆ مافت بەسەر ئەوەوە نەبێت."
چوونکە هەم جوانکارییە و، هەمیش ستاندارد "یەکگرتوو."
لە بری "قەت" کە لە "قـگ"ی عەرەبییەوە وەرگیراوە، وابـاشتربوو بنووسرێت: "هەرگیز."
لە بری "فەقیر" کە لە "الفقراو- فقرا"ی عەرەبییەوە وەرگیراوە، باشتروابوو وشەی "نەدار"ی کوردی بنووسرێت.
"نسیب" عەرەبییە و، تاڕادەیەک "چارە- بەش" هەمبەریەتی بنووسرابا باشتر بوو.
"حەسود" عەرەبییە و، دەبووایە بنووسرێت: "ئیرەیی،" کە کوردییە.
"قاڵدرمە" تورکییە و، باشتروابوو "پەیژە، پلیکانە" بنووسرێت.
"ئەمر" عەرەبییە و، باشتروابوو "فەرمان یاخود داخواز" بنووسرێت.
"قایم" عەرەبییە و، باشتروابوو "بەهێز، توند" بنووسرێت.
"خەبەر" عەرەبییە و، باشتروابوو "ئاگا" بنووسرێت.
"سـەعات" عەرەبییە و، بشتروابـوو "کـاتژمێر، کـاژمێر، دەمـژمێر" بنووسرێت.
"قبـووڵ" عەرەبییە و، بشتروابـوو "ڕازی" بنووسـرێت. بە مشێـوە بنووسرێت:"کەمەنگە ڕازی بکەیت." "مشتەری" عەرەبییە و، بشتروابوو "کڕیار" بنووسرێت.

ڕاستییەکەی، ئەم وشە عەرەبییانە، هەموو کوردێندراوە و خراونەتە ژێر فۆنۆتاکتیکی زمانی کوردییەوە. وشەی "تێز" کە لەوەدا هاتووە، "هێندە جار دووقاتی دەوت و ئینجا تێزەکی لێ دادەشکاند." وشەی "تێز" لێرەدا دەگونجێت، بەڵام لەبەر ئەوە وشەکە جوانناسی نییە، باشتروابوو "کەمەک، هێندەک" بەکار بهێنرایە، هەرچەندە ئاشکرایە وشەی "تێز" لە ڕەهەنـدە واتـاگەراییەکەیەوە، گۆڕانـی بەسـەردا هاتووە.
بە دوای کـابراکەدا، دەڕوات و دەڵێت: "درەم کـرد، گـاڵتەم کـرد, سوعبەتم کرد، تۆ گاڵتە نازانی؟" لێرەدا، دەستەواژەی "سوعبەتم کـرد" زێـدەیە و، پێویست ناکـات بنووسـرێت. لە شوێنەکـەدا، وشەی "مـوکەبەرە" نووسـراوە،کە وشەیەکـی عەرەبییە و، لە کوردیـدا: "بەندگەمان" هەیە. پێشگری "هێچ" لەگەڵ "کاتە،" هاتووە بەمشێوەیە: "هێچ کـاتە،" وابـاشتربوو بنووسـرێت: "هەر کـاتە، هەر کـاتەکک،" چوونکە نووسەر دەبێت ڕەچاوی باری زمانی ستاندارد "یەکگرتوو" بکات. "ئەوە دوو سەعاتە دەگری، زۆر بە دەنگی بەرز دەگری، گوێچکە تەحەمـولی ناکــات." سـەرەتا لە بـری "سـەعات" دەبـوو "کاتژمێر،کاژێر،کاتپێو" بنووسرایە. بەمشێوەیە بنووسرێت: "ئەوە دوو کاتژمێرە زۆر بە دەنگی بەرز دەگری و، گوێچکە بەرگەی ناگرێت،"

چوونکە "دەگری" یەکەمی ناوەت و زەدەیە، هەروەها "تەحەمول" عەرەبییە "بەرگەگرتن" کوردییە.
"ڕۆژێک لە دێیەکەی خۆمان بوومە شوانی کۆمەڵێک مەڕوماڵات، لەگەڵ مەڕ و بزنەکاندا ڕاکە ڕاکەو یاریم کردووە،" لێرەدا درێژبەی کراوە و دەتوانرا بەمشێوەیە بنووسرێت: "ڕۆژێک لەدێیەکەی خۆمان بوومە شوانی کۆمەڵێک مەڕ و بزن، لەگەڵیاندا ڕاکەڕاکەو یاریم کردووە" چوونکە دەستەواژەی مەڕوماڵات خاوەنییەتی ئاژەڵدارییە. دەبێت ڕەچاوی باری کورتبڕی و واتاداری بکرێت. "بە حاڵ نووزەی دەهات،" وا جوانتر بوو بنووسرایە: "بە ئەستەم نووزەی دەهات." هەروەها، وشەی "زەعیف" عەرەبییە و، لە بری ئەوە "لاواز" بەکار بهێنرایە. لە بری بە "نیوە قیمەت،" بە "نیوە نرخ یان نیوەی نرخ" بنووسرایە. لە بری وشەی "سەلاجە" کە وشەیەکی عەرەبییە، بنووسرایە: "بەفرگر یان بەفرگرە." لە شوێنێکی دیکەش نووسراوە، "مودیر،" کە وشەیەکی عەرەبییە و، باشتروابوو بەڕێوەبەر" بنووسرێت. کە هەر لە دێڕی دواتردا وشەی "بەڕێوەبەر" بەکاردەهێنێت، کە دەبوو خۆی یەکلا بکردبایەوە، لە نووسینی "مودیر" یان بەکارهێنانی "بەڕێوەبەر." وشەی "موعامەلە" بەکار هاتووە لە دەقەکەدا، "هەڵسوکەوت یان مامەڵە" زۆر و کەم لە بری ئەو وشەیە بەکاردێت بنووسرایە باشتربوو. "ئیمزا" بەکارهاتووە، واباشتربوو "واژوو" بنووسرایە.
هەرچەندە وشەی "جنەکە" کوردێندراوە، کە لە "جنی" عەرەبییەوە هاتووە، بە واتای "نادیار، شاراوە، پەنهان" دێت، هەروەها، وشەی "پەری، لەمەچێتر"یش بەکاردەهێنرێت. لە بری "غەدر" دەتوانرا وشەی "ستەم" بنووسرایە، کە هەم لە ڕووی ئاوازە و، هەم لە ڕووی واتاییەوە ڕاستەوانە دێتەوە.

ناونیشانی چیرۆکەکە:

ناونیشانێکی پرسیارییە، هەڵگری پەیامێکی کۆمەڵایەتییە، ناونیشانی پرسیاری هەمیشە شتێک یان گرێیەک لە دەروونی خوێنەردا دەهێڵێتەوە؛ چوونکە هەڵگری چەمکی پرسیارە و هەر بۆیە وا لە خوێنەر دەکات، بە دوای واتا مەعریفیی و شاراوەکانی ناو دەقدا بگەڕێت. لە هەمانکاتیشدا، مەرج نییە هەموو ناونیشانێکی پرسیاری، خاوەن پێگەیەکی قووڵی مەعریفی یاخود دەرگایەکی کراوەی بۆ ڕووی دەقدا بێت. "ناونیشان بە توخمێکی گرنگی هەر دەقێکی ئەدەبیی و هەر نووسراوێکی مێژوویی و سیاسیی و جوگرافیی و زانستی… تاد دادەنرێت."[3]
مەبەست لە توخم، واتە: بوونیادی هەر دەقێک یان نووسراوێکە، ئیتر

چی سیاسی یان ئەدەبی یان جوگرافیی و زانستی بێت.
ئەم ناونیشانە، لە لێنراوێکە "دەقەکە" هەم بوونیادێکی ڕستەییە و، هەمیش پرسیاری، هەرچەندە ئامڕازی "کێ" چەمکێکی پرسیارییە و، دەتوانرێت وەکوو پێشگرێک یان ناوگرێک پرسیاری واتایی جیاوازی لێ دروست بکرێت؛ بەڵام باشتروایە ئامڕازی پرسیار لە پێشەوە دابنرێت، چوونکە ڕاستەوخۆییەکی تێدایە و، کار لە وەرگری دەقەکە دەکات، بە واتایەکی دی، تووشی ڕامانی لەهەمبەر دەقدا دەکات.

بەڵام ئەگەر لە "ناوگر"دا بوو، کەمتر دەبێتە وەڵامەتی بزواندن و، تاڕادەیەک بزوێنەری دەقەکە لەکار دەخات و، ئەوکات نزیك دەبێتەوە لە ناونیشانی ناجوانکاریی و پەردەی کپییێک بەسەر دەقدا دادەدات، ئەمە لە کاتێکدا ئاوازی ناوەکە ئاڵۆزکاو بوو.
بەگوێی "مام تەفیق،" ئەم وشەیە، ناوێکی عەرەبییە و، لە کەندا لەمجۆرە ناوانە لە منداڵ دەنرا، هەروەها، بەگوێی دواتر "دەنگزل" ئەمەش لە دوو وشەی سادە پێکهاتووە: "دەنگ+ زل" کە ئەمەش هەردووکیان بەسەر یەکەوە وشەیەکی لێکدراویان پێناوە.
ئەم وشانە بە جیا، خاوەن واتای تەواو نین و، بە لێکدانیان دەبنە وشەیەکی واتاداری لێکدراو، لێرەدا کۆی وشەکان بریتییە "لە پێنج وشە." هەرچەندە ئەم ناونیشانە لە ڕووی ئاستەنگی درێژییەوە، کەمێک دروستکەری کێشەی نەمانەوەیە لە یادگەی وەرگرەکاندا؛ هەروەها، هەست دەکەین ئەو کاتەی ڕستەکە تەواو دەکەین، پێویستمان بە پاشخانی بەهێز هەوایەکی زۆرە بۆ وتنەوەی. هۆکاری لاوازی درێژی ناونیشان بۆ بە ئاسان نەتوانینی وتنەوەی، لە لایەن تاکەکان بۆ خۆیان دەگەڕێتەوە. هەرچەند لێرەدا، ناونیشانە کە ئەو زانیارییە بە خوێنەر دەدات، کە پیاوەکە و دەنگی زلە. دووەم ناونیشان یارمەتیمان دەدات، بۆ زوو هەرسکردنی لە یادگەماندا؛ هەروەها، بارسووکیش ببێت بۆ وتنەوەیی و لەسەر زار مانەوەی، لەگەڵ ئەوەشدا بەشێک لە نادیاری لە لای خوێنەر بە جێبهێڵێت.

ناوەڕۆکی چیرۆکەکە:

ناوەڕۆکی دەقەکە، لە پانتایی چەمکی کۆمەڵایەتییدا چنراوە و، باس لە دیاردەیەکی ناو کۆمەڵگەی کوردی دەکات؛ کە دەڵێت: "ئێمە خۆمان میللەتێکین هەر بە دەگمەن بە دەنگی نزم قسە دەکەین."٥.
لێرەدا، وەستانێک لەسەر ئەم واتای وتەیە دەکەین؛ لە کۆمەڵگە دواکەوتووەکاندا، مرۆڤ هەمیشە کۆت و پێوەندییەکی پێوەیە و ناتوانێت لە خۆی بکاتەوە، سنووری ئازادییەکانی زۆر تەسکە و لە زۆرکاتدا دەگاتە ڕادەی نەبوون؛ هەر بۆیە کاتێک دەرگای ئەشکەوت بۆ

ڕوویدا دەکرێتەوە، لە خەوە بە بەرزترین دەنگ هاوار دەکات من ئازاد بووم، بەڵام لە ڕاستیشدا وانییە، چوونکە پاش ئەوەی کە دەروونی تاکەکان هەریەک بە جۆرێک کۆمەڵکوژ دەکرێن، کە دیسان ئەم هاوکێشەیە، دەچێتەوە سەر کوژیارەکانی ناو ئەشکەوت، وەک وتمان بە هۆی تێکچوونی بەرنامەی دەروونی مرۆڤەکانەوە لەمشێوەیە دێتەکایەوە.

ئارام کاکەی فەلاح؛ لەم چیرۆکەدا، بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆ پێمان ڕادەگەیەنێت، تاکی کورد لایەنی سەرداریی زاڵە بەسەریدا. هەربۆیە کێشەی بیرکردنەوەی هەیە و، هەمیشە ئەم دەردە ناکۆتایە بووەتە هۆکاری دواخستنی میللەتێکی خاوەن بوون و، پێگەی خۆی؛ کە هەر لە دێر زەمانەوە مۆرکی نەتەوایەتیی و ڕەسەنێتی خۆیی هەبووە. هەروەها، بەشێکی تر لە تیشکی ناوەڕۆکەکەی دەخاتە سەر لایەنی ژیانی خوێندکار، لە گوزەرانی بەشە ناوخۆییەکان و زانکۆدا.

لێرەدا، باس لەو کێشەیەی بەشە ناوخۆیانە دەکات، کە ڕێگرە لە بەردەم پێگەیاندنی خوێندکاری بلیمەت و داهێنەردا، چوونکە بە هۆی نەبوونی لێژنەی چاودێرییەوە چەندین خوێندکار دەبنە هەزمی ئەو بارە ناهەموارە؛ وەک لە دەستپێکی چیرۆکەکەوە ڕەهەندە ڕەخنەییەکەمان بۆ ڕووندەکاتەوە، کە گەنجێکی زۆر چالاک و زانستخواز بووە، بەڵام بە هۆی ئەوەی کە ناتوانێت لە ژووری بەشە ناوخۆییەکاندا گوزەران بکات، ئەویش بە هۆی ئەوەی دەکەوێتە لای کۆمەڵێک هاوڕێی گاڵتەچی و قەشمەباز و پێچەوانەی باوەڕی تاکەتییەوەی. هەر بۆیە پەنا دەباتە بەر گەڕان بە دۆزینەوەی شوێن و دەرباز بوون لەو سەرئێشەیە. ئێنجا، لە کۆتاییدا باس لە دیاردەیەکی تازە دەکات، هەرچەندە ئەم دیاردەیە تازە نییە و، لە فەرمانڕەوایی “شێخ مەحموود”ەوە زۆر و کەم پیادە کراوە و، تا گەیشتۆتە ئەم سەردەمە، گۆڕانی بەسەردا هاتووە، ئەویش بابەتی کۆمەککارییە/ واستە.

چیرۆکنووس، فلاشی لەو تاریکە دزێوەی ناو کۆمەڵگە داوە، کە کۆمەککاری هێزێکی گەورەی هەیە لە دامەزراندنی خوێندکاردا، نەک خوێندکار، هەنووکە هەموو بوارێکی دامودەزگاکانی گرتووەتەوە. هەر بۆیە لێرەدا، بێئومێدیی خوێندکارانی زانستگەمان لە پاش تەواوکردن بە دەردەخات و، دەڵێت: “ئەوە ئێستا بە ساڵێک دەچێت من زانکۆم تەواو کردووە، هەر بە دوای ئیشدا دەگەڕێم و دەستم ناکەوێت، لەم شارەدا زانکۆش تەواو بکەی بە واستە هیچ شوێنێک ناتگرێتە خۆی.”6.

چیرۆکنووس، توانیویەتی باس لەسەر بوونێکی زیندوو و سەردەم بکات و، بە جیا تیشک بهاوێژێتە سەر دیاردە ناشرینەکانی ناو کۆمەڵگەی کوردی.

ئەنجام:

١- لەڕووی زمانەوە: هەندێک هەڵەی زمانیی و کۆمەڵێک وشەی بیانی، بە تایبەتی وشەی عەرەبی بەکارهێناوە.
٢- لە ڕووی ناونیشانی دەقەوە: تاڕادەیەک درێژە و ئاستەنگی بۆ کاتی وتنەوە دروست دەکات، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا، ناونیشانێکی جوانە و، سەرکەوتووبووە لە هەڵبژاردنی ناوەکەدا و، توانویەتی ڕایەڵی نێوان ناونیشان و دەق ڕابگرێت.
٣- لە ڕووی ناوەڕۆکەوە: کەرەستەیەکی زیندووی کردووەتە بابەتی دەقەکە و، زۆر بە باشی هاوکێشەی قەیرانەکەی بە خوێنەر گەیاندووە.

ژێدەرەکان:

- هونەری کورتە چیرۆکنوسین، و. مستەفا ساڵح کەریم.
- هەمان سەرچاوە.
- ئەزمونی خوێندنەوە، ن: نەوزاد ئەحمەد ئەسوەد.
- هەمان سەرچاوە.
- گۆڤاری هەنار، ژ. 55، ئۆگەستی 2010.
- هەمان سەرچاوە.

فەوزای ناو فەزاکە …. چالاک ئاغجەلەری

لە دوورە قسەکردن و ڕاڤەکردن لەسەر کۆمەڵگەی کوردی زۆر جار گران بەڕووتدا دەشکێتەوە لە پێکانی ئەو نیشانەی مەبەستە ، ئەمەش بەهۆی ڕۆنەچوونەوەیە بۆ ناو هەناوی خەڵک بەشێوەی فیعلی، بەنموونە زمانی ڕاگەیاندن وەک پەیامنێری هەواڵ بۆ کۆی پرسەکان لە نێوان من و فەزای کوردیدا بە گشتی ، نەیتوانیوە ئەو ئەرکەی کە پێویست دەکات وەک خۆی بێگەیەنێت و مۆفەق بێت، زۆربەی کات بە خاتری بەرژەوندەیەکانی دونیابینی ئەو یەکە سیاس□ی پشتیوانی ئابوری□تی کاری کردوە و ئەنجام کوانوی فۆبای باشتر جۆشداوە پێش هەر کەسێک منی دەروەی فەزاکە کەوتوومەتە ناو زائیدی

دووربینەکەیەوە.

لەکاتی گەڕانەوە و تێکەڵ بوون بە ڕاستیەکان دەبینیت زۆر ئەرک ئاوەژۆ کراوەتەوە هەر لەسورابوونی پاسەکەوە بیگرە تا ئەو پەڕی ئەرکە کە خەڵک یان کۆمەڵگە دەبێت لە ئاستی ئەو هۆشمەندیەدا بێت کە ئەرکە شارستانیەکەی لە ئەستۆیەتی جێ بە جێ بکات. بۆ نموونە .. پەنجەی تاوان و گەندەڵی ئاراستەی حزب و حکومەت دەکرێت لەپەیوەند بە پێداویستیە سەرەکییەکان وەکو ئاو و کارەبا ، هاوڵاتانم !؟، بەلام هەڵکردنی گڵۆپێکی زیاد لە پێویست و بە فڕێدانی لیترە ئاو، پێش ئەوەی پەنجەی تاوان و گەندەڵی ئاراستەی دەسەڵات بکەیت ،پارەی ئاو و کارەباکانت بدە بە تەنها ئەوانەی بێباکانە بەهەدەرت داون ، دواجار تەماشای ئاوێنەکەی ماڵەکەت بکە و پێناسەکەی دروست بە خۆت بکە بۆ ئەم کارەی کردووتە !!، کۆمەڵگە و تاک چەند مافی هەیە بە هەمان ئەندازە ئەرکی لەسەر شانە.

ئەمڕۆژانە خۆشترین جەو لە شاری سلێمانی کاتی ئێوارە و شەوانە. .. وەک دیاردەیەک دەچنە سەر ئەزمەڕ و گۆیژە ، چێژ لە جوانی شار دەبینن و لە درەنگانی شەو بە مەستی و خەیاڵەوە دەچیتە سەر سوکانی سەیارەکەی بەبێ ئاگایی ئەم شارە بە دەکات لە ئەگەری ناخۆش و کارەسات ، لێرەدا ئەرکی دەسەڵاتە ڕێگری لێبکات و چارەیەک بۆ ئەم دیاردە دزێوە ببینێتەوە ، من تێدەگەم سەرمەست بوون لەماڵەوە بەهۆی فەرهەنگ و کلتورە بڤە و نامەیە بەڵام ڕێگەی تر زۆرن بۆ گەیشتن بە خۆشیەکان و چێژ وەرگرتن لە مەستی ، هەر بۆیە تۆی هاوڵاتیش بارتاقی دەسەڵات بێباکی لە داهاتووی ئەم خەڵک و نیشتمانە بە کوێ هەنگاو دەنێت و بە کۆی دەگات!!. ڕێگە و بانەکان گوزارشتە لە بە تەنگەوە نەهاتنی دەسەڵات و ئیدارە ، هەر هەڵەبەز و دابەزێک دەیان گەندەڵی لە پاڵیدا خۆی حەشار داوە ، ئەوەی بە دەسەڵات مەبەست نەبێت سەلامەتی خەڵکە بە پرسی ڕێگە و بان، نموونەی ڕێگەی هیران و نازەنین .. بە ئەندازەیەک تێکچووە لە کاتێکدا گەشت کردن بەو ڕێگەیەدا و بە تایبەت لە شەودا وەکو شەڕی دەست و یەخە وایە هەموو ساتێک ئامادەی بە لە ناچوون و کۆتایی ژیان. تاسەکانی سەر ڕێگە زۆربەیان نیشانەی ئاگادارکردنەوەی بۆ دانەنراوە؟!، هەندێ کەس بوونەتە بەشێک لە بەڕێوەبەرایەتی هاتوچۆ تاسە دروست دەکەن و قیرەکەی بەردەم دوکان و ماڵەکەیان هەڵدەکەنن؟! ، دەسەڵاتەکەش گوێ خۆی لەخەواندوە، زۆر هەنام و بردم لەم سیحری بێدەنگییە تێناگەیشتم!! لەهەمووی قەباعەتر باوکان و دیکان ڕێگە

بە منداڵانیان دەدەن لە جامی سەیارە و سەقفەوە سەردەبھێنن وەک دزێوترین دیاردە کە پێویست دەکات دەسەڵات حاڵەتە بنەبڕبکات ، لە ھەر سەرپێچێیەکی لەم جۆرە توندترین سزای شۆفێر بدرێت چونکە یاریکردنی مەرگ بە نەوەی داھاتوو□ شایستەی سازشکردن نیە. ھەواری شار شوێنێکی جوان و دڵڕفێنە و شاری ئ□□و و والاکردوە بەڵام کاتێ دەچیتە سەردانی ئەو شوێنە بۆ حەوانەوە ئارامی ، ھەندێ ھەرزەی بێئاگا ئاڵودە بە نەخۆشی دەروونی و بە ھۆی نەبوونی سیکیۆرتی پیویستەوە، کورد ووتەنی (جرت و فرتیانە) بە ماشێنەکانیان و خێزانەکان بێزاردەکەن، کە دەکرێت ڕێگە بەم فەوزا چیانە بگیرێت، تەواوی ئ□□م دیاردە دزێو و بێزارکەرانە مشتێکە لە خەرمانێ بەرامبەر بێباکی ئەم خەڵک و خاکە کە پێویست دەکات دەسەڵات ڕێگریان لێبکات و ھاوکات لەکاتی ڕووماڵی ئەم حاڵەتانە دەزگای ڕاگەیاندن بەرپرسانە گوزارشت لە مۆراڵی پیشەکەی بکات ، پەرێزی پاکبێت بۆ ئەو ئەرکانەی لە چوارچێوەی بەرژەوەندی گشتی دایە.

ئەنجام چەپڵە بە دەستێک لێنادرێت ، ھاوکاری شەقام و دەسەڵات ئ□□رکی لە پێشینەی ھەمووانە ، بۆ ھەرچی کەمکردنەوەی ھەر دیارەدەیەکی ناجۆر دەبێت پێش دەسەڵات بەدەنگ بێین ، ھەرکەس لەماڵی خۆیەوە دەست پێبکات بۆ چوونە ناو ئامێزی نیشتمانێکی جوانەوە، بە پێچەوانەوە درێژەدان بە دیاردە ڕۆدەچێتە نێو فەرھەنگ و کلتورەوە دواجار بەرگریکردن لە خۆ ئاماژەکردنی پەنجەی تاوان بەڕووی دەسەڵاتدا ، ڕاکردنە لە ھەقیقەتێکی تاڵ ، با نەگاتە ئەو ئاستەی بڵێین بێشەکە خۆی لەبارە!! … فەوزای ناو فەزا دەکوڵێت پێویستە ھەموو بە ئاگابێنەوە و ستۆپێکی پێبکەین.

چالاک ئاغجەلەری
سلێمانی ٢٩/٨/٢٠١٨

ڕوونکردنەوەیەک … پشکۆ ناکام

…لە گۆشەی کلتووری سایتی ” سپی” خۆشەویست ، ڕاپۆرتێکم بەر چاو کەوت کە (تیپی شانۆی ئارارات/ کوردستان – ئەوروپا) بە نیازە شانۆگەری” ڕووتبونەوە ” لە سلێمانی پێشکەش بکات ، لێرەدا سەرنجی

سایتی سپی و ئەهلی هونەر و شانۆ بۆ چەن خاڵێک ڕا ئەکێشم :
– بەندە لە کۆتایی هەشتا وسەرەتای نەوەکانی سەدەی ڕابردوو ئەندامی" تیپی شانۆی ئارارات" بووم لە ووڵاتی سوید ، تیپەکە کە هونەرمەندی هەڵکەوتوو د. فازل جاف ئەیبرد بەڕێوە ، جگە لە ناوی تیپەکە هیچ کوردستان و ئەوروپایەکی پێوە نەلکابوو " بڕواش ناکەم وەک ئەوەی باوە دوو حیزب لە پڕ یەکئەگرن و یەک دوو پیت یان ووشەیەک ئەچێتە سەر ناوی حیزبە تازەکە ، ئەمەی ئاراراتیش ه□ولێریش هەر وا بێت.."...زۆرم لە خۆم کرد لەو کوردستان / ئەوروپایە تێبگەم ، سەرکەوتوو نەبووم ! تیپەکە لە کوردستانە و خۆی ئەوروپییە ، یان تیپەکە لە ئەوروپایە و بەش یان لقێکی لە کوردستان هەیە..!!!
– ئەو شانۆگەری□ی ک□ لە وەرگێڕان و دەرهێنانی بەڕێز د. فازیل جافە ، کاتی خۆی ساڵی 1989 لە ستۆکهۆڵم پێشکەش کرا وە و بەندە و کاکە(کوردۆ گەڵاڵی) ئەکتەری هەردوو کەسایەتییەکەی دەقەکە بووین ، بە شاهیدی ڕەخنەگر و بینەران تا ئاستێکی باش سەرکەوتوو بووین .
– ئەوەنەی من بزانم کارکردن لە دەقەکانی " مرۆژێک " پارووی هەموو کەس نیە ، مەگەر کەسێکی وەک "د. فازیل" نەک هەر پێی بوێرێ ، بەڵکو بەڵانسی هاوتروپی دەق و دەرهێنان وەک پیێویست بەرجەستە بکا. ...لە رووی کارەکتەرەکانەوە خۆم ئەزانم ئەبێ چەن ماندوو بیت تا هەست بە ئافەرینی مایی□رهوڵد و مرۆژێک بکەیت..
– ئومێدەواریشم ئەو برادرانه□ی هەولێر کە ئەیانەوێ خۆیان لە قەرەی
" ڕووتبوونەوە " لە سلێمانی بەن ، وەک عورفێک و ڕەوشتێکی هونەری ، باسێک لەوە بکەن عەوامێک چەن هونەرمەندێک لە غوربەت ئەو شانۆگەریان پێشکەش کردوە...
....کەمێک کۆنترۆڵی خۆم کرد و نەمویست ئەم ڕوون کردنەوەیە توند بێت تا ئەو کاتەی ئەو برادرن□ لە هەولێرەوە تەشریف ئەهێنن بۆ سلێمانی ، ئەو کاتە قسەی زیاتر و گفت و گۆی چڕترم ئەبێت.. هەر لەبەر هیچ نا لەبەر بەبیر هێنانەوەی ئەو برادرن□ کە پێش دووشەممە ، یەک شەممە و شەممە هەبووە لە مێژوودا......

پشکۆ ناکام

27/08/2018 – دووشەممە